

DE EXOTISCHE TAPIJTSCHHELP *RUDITAPES PHILIPPINARUM* (ADAMS & REEVE, 1850) VESTIGT ZICH IN NEDERLAND
MARCO FAASSE & MARIANNE LIGTHART

De tapijtschelp *Ruditapes philippinarum* is afkomstig uit de Pacifische Oceaan. Hij is in Frankrijk ingevoerd voor de kweek in de jaren 70 en vermeerderd zich daar ook buiten kweekpercelen. Er is een intensieve visserij op deze soort ontstaan (Gruet & Baudet, 1997). Ook in andere Europese landen komen nu populaties voor. De meest noordelijke zichzelf in stand houdende populatie in Europa van *R. philippinarum* bevond zich tot nu toe bij Poole Harbour in zuid Engeland (Jensen *et al.*, 2007).

Datum	Vindplaats	Aantal	Doublet/levend	Waarnemers (bron)
30/12/07	Yerseke	?	D	F Titselaar (website St. Anemoon)
21/02/08	Marollegat	3	Levende exx.	T v Haaren, (website St. Anemoon)
10/05/08	Gorishoek	23	1 levend ex.	B Gras e.a. (Gras, 2008)
31/05/08	Gorishoek	3	D	AHM Ligthart/MA Faasse
14/06/08	Gorishoek	17	D	MA Faasse
14/06/08	Bergsediep	1	D	A de Cock/MA Faasse
23/07/08	Gorishoek	1	D	AHM Ligthart/MA Faasse
26/07/08	Kulkenol	1	D	F Titselaar (website St. Anemoon)
06/09/08	Gorishoek	4	1 levend ex.	AHM Ligthart/MA Faasse
26/08/08	Yerseke	1	D	K vd Wende/G Mulder/MA Faasse
19/09/08	Gorishoek	groot aantal	1 levend ex.	F Titselaar/G Mulder (website St. Anemoon)
21-7/09/08	Zeelandbrug	1	D	F de Zwart (website St. Anemoon)
20/10/2008	Gorishoek	1	1 levend ex.	AHM Ligthart

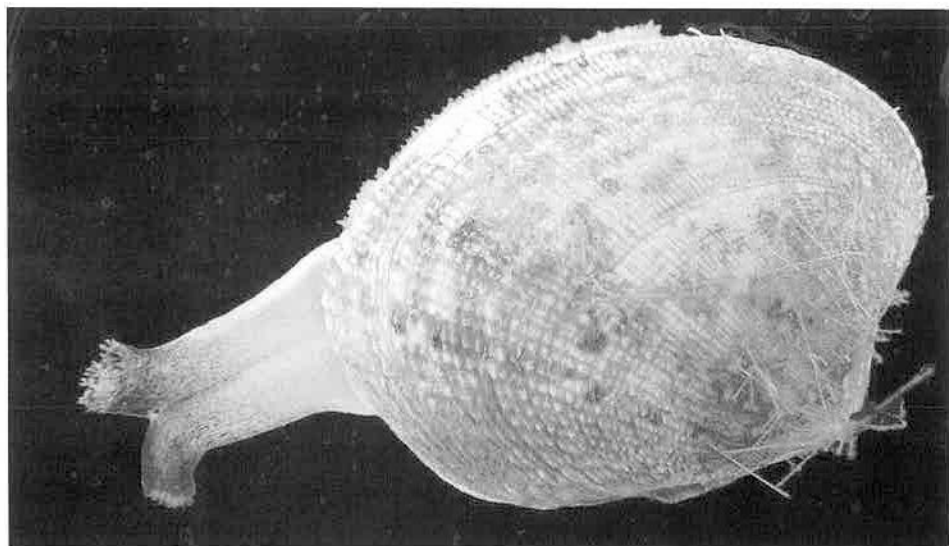
Tabel 1: Vondsten van *Ruditapes philippinarum* in Nederland.

Tot voor kort was deze tapijtschelp niet bekend van Nederland. De Wolf (1995) vond een aantal exemplaren op straat bij een viswinkel en vestigde daarmee de aandacht op een mogelijke toekomstige introductie in ons land. De eerste lege doubletten in het mariene milieu (F. Titselaar, tabel 1) werden aangetroffen bij de oesterputten van Yerseke. Daar worden geregeld lege schelpen van uitheemse soorten gedumpt, waaruit niet geconcludeerd mag worden dat ze ook in de Oosterschelde leven. In mei en juni 2008 werd een soms behoorlijk aantal verse lege doubletten verzameld in het oosten van de Oosterschelde (tabel 1). Nooit was daar een losse klep bij. Dat deed vermoeden dat het aanspoelen van deze doubletten het gevolg was van sterfte in een recent geïntroduceerde populatie. T. van Haaren meldde de eerste levende

Figuren 1 en 2: *Ruditapes philippinarum*, leeg doublet, Gorishoek (foto's: M.A. Faasse).

exemplaren en daarna volgden er meer (tabel 1). Ook werden bij voortdurende lege doubletten gevonden (Titselaar [in druk], tabel 1). Het lijkt er op dat *R. philippinarum* zich definitief in ons land heeft gevestigd. Foekema (2007) geeft een presentatie over risico-inschatting met betrekking tot introductie van exotische soorten met mossels uit Noorwegen in de Waddenzee. Bij *Ruditapes philippinarum* vermeldt Foekema (2007): “geen bewijzen voor voortplanting”. Zeker bij soorten met een blijkbaar grote ecologische plasticiteit is het beter de bewijslast om te keren. De onverwachte voortplanting van de Japanse oester *Crassostrea gigas* (Thunberg, 1793) in de Oosterschelde is daar een pregnant voorbeeld van. Jensen *et al.* (2007) wijzen op het vermogen van *R. philippinarum* zich aan te passen aan omstandigheden in meer noordelijke gebieden. Zij gebruiken de term “naturalised”: “contrary to expectations the species naturalised”.

Figuur 3: *Ruditapes philippinarum*, levend exemplaar, Gorishoek (foto: A.H.M. Ligthart).

Het ligt voor de hand schelpdierimporten verantwoordelijk te houden voor deze introductie. Import van mossels uit de omgeving van Poole Harbour vond in ieder geval plaats van 2005 tot en met 2007. Van september 2005 tot maart 2007 werd 9471 ton (bruto) mosselzaad geïmporteerd uit Groot-Brittannië en Ierland, waarvan 16% (ca. 1500 ton) uit de omgeving van Poole Harbour (Wijsman & Smaal, 2006). Introductie van larven met ballastwater is in principe

mogelijk bij deze soort, maar het voor zover bekend exclusieve voorkomen in het oostelijke deel van de Oosterschelde wijst daar niet op. Over bewuste introductie in Nederland vonden wij geen informatie.

SUMMARY

The Manila clam, *Ruditapes philippinarum* (Adams & Reeve, 1850), colonizes inlet Oosterschelde in the SW Netherlands.

Several empty shells and a few live specimens of the Manila clam, *Ruditapes philippinarum*, have been collected in the Oosterschelde, SW Netherlands, since 30 December 2007. These records constitute the first of live specimens from this country. The sudden appearance on the shore of fresh paired valves, without any loose valve, and the presence of live specimens, suggest the clam has recently colonized the Oosterschelde. The Oosterschelde population is now the northernmost freeliving population in Europe. As the Oosterschelde is an area of shellfish culture the most likely introduction vector is importation of shellfish. In 2005-2007 almost 1500 tons of juvenile mussels were imported from the Poole Harbour region, where a large population of *R. philippinarum* lives, to be relaid in the Oosterschelde. Risk assessment for introduction of this species from Norway to the Wadden Sea in The Netherlands did not sound very alarming: "no proof of reproduction". No information on intentional introduction has been found.

LITERATUUR

- FOEKEMA, E., 2007. *Risico inventarisatie schelpdier transporten*. Wageningen-IMARES. Presentatie Themadag werkgroep exoten NecoV Wageningen, 13 december 2007. http://www.wew.nu/exoten/verslagen/exoten2007_foekema.pdf (geraadpleegd op 06/10/2008).
- GRAS, B., 2008. Verslag van een verzamelexcursie in Gorishoek (Zeeland). *Spirula* 363: 72-73.
- GRUET, Y. & J. BAUDET, 1997. Les introductions d'espèces d'invertébrés marins. In: J.-C. Dauvin (red.); *Les biocénoses marines et littorales Françaises des côtes Atlantique, Manche et Mer du Nord*. Muséum National d'Histoire Naturelle, Paris.
- JENSEN, A.C., J. HUMPHREYS, R.W.G. CALDOW, S. MCGRORTY & A.D. WEST, 2007. Population dynamics of naturalised Manila clams *Ruditapes philippinarum* in British coastal waters. *Marine Biology* 151(6): 2255-2270.

TITSELAAR, F.F.L.M., in druk. *Tapes philippinarum* (Adams and Reeve, 1850) in de Oosterschelde. *Spirula* 365.

WEBSITE STICHTING ANEMOON: <http://www.anemoon.org> (geraadpleegd op 06/10/2008).

WIJSMAN, J.W.M. & A.C. SMAAL, 2006. Risk analysis of mussels transfer. *Wageningen Imares Report number C044/06* http://library.wur.nl/wasp/bestanden/LUWPUBRD_00346549_A502_001.pdf (geraadpleegd op 01/12/2007).

WOLF, P. DE, 1995. *Venerupis philippinarum* op de Dr. Lelykade; een nieuwe immigrant? *Het Zeepaard* 55(4): 85-88.

e-mailadressen van de schrijvers:

mafaasse@hetnet.nl

ahmigthart@hetnet.nl

RECTIFICATIE - FRANK PERK

Mijn correctie-ijver heeft geleid tot een bijzonder storende fout in het artikel van Ron Ates in *Zeepaard* 68(5) op pagina 19. In de allereerste regel staat "In Duiken, een tijdschrift dat vol staat met kleur en ophef ...". Dit had moeten zijn "In Duiken, een tijdschrift dat *volstaat* met kleur en ophef ...".

In hetzelfde artikel zijn op de pagina's 22 en 23 vreemde dingen gebeurd in enkele regels. Het heeft te maken met een 'overslag', maar ik ben er nog niet achter wat de oorzaak is. Ik geef de belangrijkste beschadigde stukken opnieuw:

- pag. 22, regel 7: ... mijn variëteit bij één van de vijf beschreven variëteiten in te delen ...
- pag. 22, regel 9: Stephenson (1935: 311) ...
- pag. 22, regel 16: Zeelandbrug-variëteit.
- pag. 23, regel 1 na 'Tot slot': Stephenson (1935).
- pag. 23, regel 7/8 na 'Tot slot': ... (1981: 146) die beweert dat "*S. elegans* optreedt in constante kleurvormen die goed te onderscheiden zijn" in vergelijking met ...
- pag. 23, regel 10 na 'Tot slot': (Ates *et.al.*, 1998)
- pag. 23, regel 13 na 'Tot slot': ... van deze soort: duidelijk is dat ...
- pag. 23, voorlaatste regel: Mijn duikmaten Jos Bakker en Nico Rozendaal waren er v..r en na de duik op 10 juli 2008 weer met ...